

alimara

Revista de Treball Social
Època 5 / número 56 / Juny 2011

Consell de
Mallorca

alimara

Núm 56

Època 5. Juny 2011

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

L'estalvi ètic¹

Antoni Amengual,
coordinador de l'Estalvi Ètic
de Colonya. Caixa de Pollença

*"No hay satisfacción más grande
en este mundo que el trabajar
por el bien común
ni goce que sea más duradero".*
GUILLEM CIFRE DE COLONYA

Aquestes paraules del nostre fundador, a més d'expressar clarament el missatge que vull transmetre, volem que siguin la referència fonamental dels nostres actes i també ens sembla que ho han de ser de totes aquelles persones i entitats que des del seu quefer diari treballem per un món més just. Pensar en/amb els altres.

1. Encara que el discurs de l'Estalvi Ètic, pel fet d'estar fonamentat en valors intemporals, està per damunt de conjuntures temporals, som molt conscient que el procés de reestructuració del sistema financer va en la direcció contrària a les idees que hem volgut reflectir a l'article i que el fet de supeditar l'interès públic als interessos privats o als poderosos mercats tindrà conseqüències molt perjudicials per a la cohesió social.

Resumeixen, també, el que per a molts de nosaltres significa l'esperit de Don Guillem: pensar amb els altres. I quan diem pensar, volem dir pensar i actuar amb els altres i per als altres.

I parlant de finances pensar amb els altres significa ser conscients que incorporar l'ètica a les decisions diàries d'estalvi e inversió pot ser un bon instrument per treballar per a un món més sostenible.

Banca ètica, responsabilitat social i clàusules socials són tres conceptes que ens poden servir per afrontar amb més seguretat i èxit el futur.

I, per això, és adient fer referència a la història del nostre fundador i també a la nostra experiència de l'Estalvi Ètic en ser exemples del que per a nosaltres significa emprendre i ser socialment responsable.

1. La crisi

La crisi és una bona oportunitat perquè ens plantegem què podem fer perquè no es torni a repetir. La crisi ha posat el sistema financer en el centre d'atenció de l'opinió pública i tot el món ha pogut observar la necessitat de comptar amb unes entitats financeres que compleixin amb la seva funció social, que siguin capaces de canalitzar l'estalvi dels impositors cap a inversions i activitats que creïn riquesa per a tots. Aquesta és la funció essencial de les entitats financeres.

L'esclafit de la crisi de les *subprime* el 2007 va provocar en els mercats financers una tremenda crisi de confiança que es tradueix pràcticament en el tancament dels mercats als que acudien les entitats financeres espanyoles per finançar la bombolla immobiliària, la qual cosa va produir un dràstic enduriment de l'accés al finançament de mercat i a la liquiditat amb la consegüent restricció generalitzada en la concessió de crèdit.

No podem oblidar que a l'origen de la crisi hi trobem comportaments poc ètics basats en la cobdícia i en la falta de transparència. Pensem que és responsabilitat de tots fer tot el possible per evitar que la falta d'ètica torni a tenir unes conseqüències tan dramàtiques per a milions de persones. És més necessari que mai posar las finances al servei del bé comú, de l'interès general.

2. Els doblers. Una reflexió

Cal reflexionar sobre la gestió dels doblers i les conseqüències que se'n deriven.

Gestiona els seus estalvis d'acord amb els seus valors?

Sap que fa la seva entitat financera amb els seus doblers?

Vol saber on van els seus estalvis?

Sap si els doblers serveixen per fabricar armes o destruir el medi?

Totes les decisions financeres que prenem les persones i les institucions tenen molta importància. El món financer és el cor del sistema econòmic. Totes les nostres decisions d'estalvi o inversió tenen un fort impacte econòmic.

A l'hora de prendre aquestes decisions, tenim en compte els nostres valors o els nostres principis?

Moltes d'aquestes qüestions les decidim sense tenir en compte les nostres creences ètiques i morals que diem defensar. Fins i tot, de vegades, hi anem en contra.

Som coherents?

La coherència és la base de la banca ètica. No es pot ser pacifista i invertir en armament; ser ecologista i invertir en empreses que no són respectuoses amb el

medi; no es pot demanar justícia i invertir en empreses que priven els seus treballadors del seus drets.

Aquestes preguntes, afortunadament, cada vegada més gent i amb més freqüència se les fan.

Algunes de les respostes que podem donar es poden agrupar en allò que diem **consum responsable** o **un ús responsable dels doblers**: satisfer necessitats optant en el mercat per opcions que afavoreixen la conservació del [medi ambient](#) i la [cohesió social](#); per las que tinguin un impacte més positiu o menys repercussions negatives.

L'Estalvi Ètic és la proposta que Colonya aporta a la societat de les Illes per un ús socialment responsable dels doblers. És la resposta a les persones que es fan aquestes preguntes i consideren que els seus doblers poden tenir una utilitat social.

3. Antecedents

La nostra història comença a Pollença quan un dels nobles més rics del poble mor sense fills i anomena hereu a Guillem Coll (Pollença 1852), el fill del pagès que li cuidava les terres, el fill de l'amo de la possessió, amb dues condicions: una, que es canviàs el llinatge i prengués el seu (Cifre de Colonya) i l'altre, que havia d'estudiar.

La primera condició la compleix firmant Guillermo Cifre de Colonya, però hi afegeix "*antes Coll*" (el llinatge patern). Amb aquest fet es reafirma en la seva fidelitat als seus orígens familiars i ens ensenya la primera lliçó: qui perd els orígens perd la identitat. Colonya ha sabut mantenir la seva identitat perquè sempre hem tingut molt present quins foren els nostres orígens.

La segona condició la compleix estudiant Dret a Madrid. Allà entra en contacte amb el **krausisme**: una nova concepció filosòficoeconòmica que serveix per transformar una societat precapitalista gairebé feudal en una societat capitalista. Eren els hereus de la il·lustració, gent que tenia plantejaments burgesos de caire europeu contra el poder feudal de l'aristocràcia i altres interessos seculars.

El 1876 participa econòmicament en la fundació de la ILE (*Institución libre de Enseñanza de Madrid*). La institució cultural que més influència ha tingut en la història recent del nostre país. Els corrents modernitzadors que vénen d'Europa, entren a Espanya per la porta d'aquesta Institució.

Amb aquest bagatge torna a Pollença, una societat agrària en crisi profunda, amb grans desigualtats i amb el 80% d'analfabetisme. Davant aquesta situació se demana què hi pot fer. Fruit de la formació adquirida va identificar uns problemes i va proposar solucions. Va donar resposta a la realitat social, als problemes socials que afectaven la immensa majoria de la població.

Pretén, a través de l'educació i la cultura, combatre la ignorància i la incultura, que el poble arribi, tot servint-se de la raó, a denunciar la seva pròpia realitat. Entenia l'educació i la cultura com a instruments de canvi social.

El 1879 funda la Institución Libre de Enseñanza de Pollensa: "*... Siendo la tres de la tarde el Sr Cifre antes Coll, manifestó cual era el objeto de aquella reunión, poniendo de relieve la necesidad de crear una Institución de Enseñanza, en vista del abandono en que se hallaban sumidas las clases trabajadoras, entregadas a la explotación que seguramente sobre su ignorancia efectúan las personas que todas conocemos*".

La *Institución Libre de Enseñanza*, ILE, representa la escola més moderna i avançada d'aquell temps: una educació integral, basada en un ensenyament

intuïtiu, el valor de l'espontaneïtat, la coeducació, el paper formatiu del joc, el contacte amb la natura, el laïcisme, etc. Comença a fomentar l'estalvi escolar entre els seus alumnes. Don Guillermo Cifre de Colonya, *antes Coll*, pretén, a través de l'educació i la cultura, combatre la ignorància i la incultura.

1880. L'exemple i l'acció moral no basta i funda la Caixa: vol transformar les relacions productives i, per això, crea una caixa d'estalvis al servei dels agricultors i dels jornalers i de tot el poble, per tal que, a partir de l'autonomia econòmica aconseguida amb els crèdits, deixin de ser jornalers i es converteixin en propietaris de la terra. Per aconseguir-ho, cal combatre la usura i fomentar l'estalvi.

Una caixa d'estalvis per combatre la usura (pensi's, si las caixes d'estalvi varen nèixer per combatre la usura, el que passarà quan desapareguin; no es pot imaginar); fomentar l'estalvi (concebut com un instrument idoni de previsió i protecció) i facilitar l'accés al crèdit. La caixa d'estalvis com institució dissenyada per canalitzar els fons d'estalvi cap a inversions productives, al servei de les persones perquè puguin disposar dels instruments financers necessaris (estalvi i crèdit) per aconseguir l'autonomia financera i conquerir el futur.

A més de la Institució i de la Caixa, va crear una societat de socors mutu, un sindicat agrícola i una cooperativa.

La dedicació de la seva vida i de la seva hisenda a les classes que més ho necessiten suposa un compromís social tan extraordinari com la seva labor educativa. És la lluita contra la incultura, a favor de la igualtat social i de la justícia. És difícil trobar un exemple de compromís social i polític tan extraordinari.

En morir, l'any 1908, Clara Hammerl, l'esposa, continuà la feina i es va convertir en directora de la *Institución de Enseñanza de Pollensa* i la primera dona directora d'una Institució financera a Espanya: la *Caja de Ahorros de Pollensa*.

Serveixin aquestes dues iniciatives, la *Institución Libre de Enseñanza* i la *Caja de Ahorros de Pollensa*, per entendre quin fou l'origen de la nostra caixa, la seva vocació social i el seu compromís amb el desenvolupament del territori, i també per il·lustrar el que és la Responsabilitat Social en el sentit més noble de l'expressió: la voluntat de donar resposta als problemes de la realitat social.

Pensar en els altres. Aquestes paraules també poden ser el sentit de la seva vida. Pensar i treballar per als altres. I també la síntesi del que significa la Responsabilitat Social Empresarial (RSE).

4. Compromís ètic i responsabilitat social

Com s'ha vist, el compromís ètic i la responsabilitat social està en els orígens de Caixa Colonya. El compromís ètic i el vincle territorial han estat uns dels elements diferenciadors més importants que ens han caracteritzat i que ens han permès arribar fins aquí.

La vinculació territorial (solucions locals basades en coneixements i recursos locals a problemes locals: pensar global, actuar local) ens ha permès un coneixement més profund de la realitat social i econòmica, i de les necessitats reals de les famílies i petites i mitjanes empreses. Aquests vincles ens ha permès identificar, conèixer i establir un diàleg més fluid amb els grups d'interès i donar una millor resposta a les seves demandes. El **diàleg amb els grups d'interès** és l'eix central de la responsabilitat social.

Quan a finals dels 90 pren força la idea de les finances ètiques, Colonya va comprendre que, gràcies a la fidelitat al llarg de la seva historia a les idees del seu

fundador, existia una gran coincidència entre el que havia fet tota la vida i la banca ètica.

Fou llavors quan vàrem començar una **reflexió** i vàrem decidir aprofundir en el nostre compromís social, per coherència amb els principis fundacionals de la nostra entitat; perquè pensem que l'empresa té una funció social que va més enllà de l'obtenció de beneficis i també, evidentment, perquè vàrem saber escoltar i vàrem entendre que existia una demanda de sectors amb preocupacions socials i mediambientals que volien fer un ús socialment responsable dels seus doblers; que volien que els seus estalvis s'invertissin en activitats coherents amb els seus valors i que, a més de la rendibilitat financera, els preocupava la rendibilitat social i ecològica.

Afortunadament, els criteris socials i mediambientals influeixen cada cop més en les decisions de les persones (comerç just, consum responsable, agricultura ecològica, finances ètiques, clàusules socials...).

A partir d'aquesta reflexió, en un acte de **responsabilitat social empresarial** i en un exercici de creativitat i innovació, d'enginyeria financera al servei del bé comú, decidim **emprendre l'Estalvi Ètic**, la primera experiència de banca ètica que una institució financera duia a terme a Espanya.

5. L'Estalvi Ètic: solidaritat, cohesió social i desenvolupament sostenible.

És un model que situa l'ètica i la solidaritat en el nucli central de les finances i de l'economia al servei de les persones.

Es tracta de fer compatible -si pot ser- la rendibilitat econòmica i financera amb la consecució d'objectius socials i ambientals. Finançar activitats amb un impacte social positiu. L'impacte social de les inversions es converteix en un fi en si mateix.

Incorporem una perspectiva ètica al conjunt del procés de finançament: adoptar criteris ètics significa incloure el **benefici social** ("el *bién común*" que diria Don Guillem), **l'interès compartit**, en la presa de decisions.

Posem a l'abast de la ciutadania, estalviadors i emprenedors, els instruments financers necessaris per ajudar a resoldre problemes socials i mediambientals, contribuint així a una societat més justa i sostenible, aquest és l'objectiu de l'Estalvi Ètic.

Possibilitem als impositors conèixer el destí dels seus estalvis, que necessàriament es faran servir per finançar iniciatives econòmiques que es dediquin a eradicar la pobresa, l'atur, l'exclusió social o també la defensa del medi ambient i la sostenibilitat dels recursos, iniciatives econòmiques sostenibles, social i mediambientalment.

Canalitzem l'estalvi d'aquelles persones que són conscients de l'ús que volen que es faci dels seus doblers, un ús socialment responsable cap a inversions que afavoreixin la cohesió social i el desenvolupament sostenible, generant plusvàlua social o ecològica.

Introduïm l'ètica i la solidaritat dins un producte financer.

L'ètica. L'Estalvi Ètic permet als impositors conèixer el destí dels seus estalvis i saber que només s'inverteixen en aquelles activitats que estan d'acord amb els principis de la Carta per un Món Solidari.

Des del seu inici, els principis de la Carta per un Món Solidari han constituït el punt de partida de les actuacions de l'Estalvi Ètic i es vol que també ho siguin per a les persones, institucions i empreses vinculades amb aquesta iniciativa.

- **Igualtat:** Satisfereix de manera equilibrada els interessos respectius de tots els protagonistes (treballadors, empresaris, clients, proveïdors, comunitat local, nacional, internacional...) interessats per les activitats de l'empresa o de l'organització.
- **Ocupació:** L'objectiu és crear ocupacions estables i afavorir l'accés a persones desfavorides assegurant a cada membre del personal condicions de treball i una remuneració d'acord amb el conveni col·lectiu vigent a cada moment, estimulant el seu desenvolupament personal i la seva presa de responsabilitats.
- **Medi ambient:** Afavorir accions, productes i mètodes de producció no perjudicials per al medi ambient a curt i a llarg termini.
- **Cooperació:** Afavorir la cooperació en comptes de la competència dins i fora de l'organització.
- **Sense caràcter lucratiu:** Les iniciatives solidàries no tindran per fi únic l'obtenció de beneficis, sinó també la promoció humana i social, la qual cosa no obsta perquè sigui imprescindible equilibrar el compte d'ingressos i despeses i l'obtenció de beneficis.
- **Compromís amb l'entorn:** Les iniciatives solidàries estaran plenament incardinades en l'entorn social en què es desenvolupen, la qual cosa exigeix la cooperació amb altres organitzacions que afronten diversos problemes del territori i la implicació en xarxes, com a únic camí perquè experiències solidàries concretes puguin generar un model socioeconòmic alternatiu.

La solidaritat. Els clients donen els 50% dels interessos que van a un fons que el Comitè Ètic destina a subvencions de projectes que afavoreixen la cohesió social i el desenvolupament sostenible:

Lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Estudi i defensa del medi ambient. Atenció i suport a les persones marginades. Difusió i sensibilització del comerç just. Rehabilitació i reinserció de persones drogodependents. Aconseguir una vida digna per a tots els discapacitats. Facilitar l'accés dels col·lectius més desfavorits a l'habitatge, a la feina o a l'educació. Promoure una economia al servei de les persones, etc.

Gràcies a l'Estalvi Ètic els clients han donat més de vuit-cents mil euros des de la seva creació. La importància d'aquesta xifra s'entén fent-ne una extrapolació: suposaria incrementar l'obra social de les caixes aproximadament un 25%.

L'existència d'un **Comitè Ètic** format per Càritas Diocesana de Mallorca, la Fundació Deixalles i la Fundació Guillem Cifre, garanteix l'eticitat de totes les operacions i és l'encarregat de decidir sobre la qualificació ètica de les subvencions i dels finançaments; de qualificar i determinar el caràcter ètic dels projectes per ser

finançats amb fons de l'Estalvi Ètic així com, també, decidir, amb els recursos procedents de les donacions del 50% dels interessos dels impositors, quines entitats han de ser subvencionades d'acord amb la seva contribució al benestar social.

La transparència és, evidentment, l'element central que permet conèixer la traçabilitat de tots els doblers i conèixer el seu destí, un element diferenciador propi de les finances ètiques i generador de confiança.

A tal efecte, el Comitè elabora la Memòria anual de l'Estalvi Ètic per donar compte del destí de les inversions i de les subvencions.

El diàleg amb els grups d'interès és l'altre element primordial de la Responsabilitat Social: per facilitar la **participació** de totes les persones i institucions interessades en aquesta iniciativa de banca ètica vàrem crear la **Comissió d'Entitats Col·laboradores de l'Estalvi Ètic de Colònia**, un espai de diàleg amb la societat civil fonamentalment per escoltar.

El 2003, Colònia és la primera entitat financera espanyola admesa per la **Febea** (Federació de bancs ètics i alternatius d'Europa), un espai d'intercanvi d'idees i experiències que possibilita crear instruments financers que permetin desenvolupar l'economia social i solidària, i fer *lobbying* a Europa.

El 2004, Colònia participà en la fundació de l'**ETICENTRE** per fomentar la RSE en el món de la petita i mitjana empresa.

L'Estalvi Ètic representa un model financer basat en l'ètica i la transparència que permet establir relacions entre las persones estalviadores i les emprenedores amb el fi de finançar projectes que tinguin objectius de benestar social, projectes que tinguin plusvàlua social o mediambiental, que siguin sostenibles.

No és sols un producte financer, és una forma de ser, una forma de fer, d'abordar les necessitats de la societat, de donar resposta al seus problemes socials i mediambientals; una forma d'entendre les finances que posa l'economia al servei de les persones.

L'Estalvi Ètic és innovador perquè ofereix a tots els ciutadans la possibilitat de ser socialment responsables amb l'ús dels diners. Contribuïm a reforçar el sentit de la responsabilitat cívica de la ciutadania.

6. Responsabilitat Social

Ser una empresa RSE aporta reputació, confiança, legitimitat, beneficis; representa una aposta per la qualitat, facilita la innovació i aporta noves perspectives de negoci. Sempre tenint en compte que una vegada que s'assumeixen voluntàriament els compromisos ètics, automàticament se converteixen en obligacions.

Ser una empresa socialment responsable vol dir: compromesa amb el seu entorn, preocupada per com guanya els doblers, amb una gestió transparent, que voluntàriament integra les preocupacions mediambientals i socials en las relacions amb els seus grups de interès, i que té en compte els impactes que les seves activitats generen en els grups d'interès, (clients, empleats, proveïdors, accionistes, comunitats locals, medi ambient i sobre la societat en general). La RSE es manifesta fonamentalment en els impactes que genera l'activitat empresarial en l'àmbit social, mediambiental i econòmic.

Incorporar preocupacions socials i mediambientals a la gestió i satisfer les expectatives i necessitats dels grups d'interès. Integrar la responsabilitat social com a inversió estratègica en el nucli dels instruments de gestió i a les seves activitats,

amb la finalitat de traduir aquestes idees, aquests valors, en mesures concretes que afectin tot l'àmbit de l'empresa i tots els seus interlocutors, i que afegesquin una dimensió social i mediambiental a la gestió, a més de ser un gran repte serà o hauria de ser el senyal d'identitat de l'empresa, i, també, del ciutadà del futur.

Lògicament, la RSE és pròpia de les empreses, però també és l'element que ens hauria de definir com a ciutadans: ser ciutadans hauria d'implicar ser ciutadans socialment responsables a tots els nivells, fins i tot en les nostres relacions amb els doblers. Ser Ciutadans socialment responsables vol dir assumir la nostra responsabilitat, vol ser conscients de quina resposta donem, no només amb el vot, sinó en tots els actes que ens defineixen com a éssers socials.

Quant a les administracions públiques, la responsabilitat social no tan sols és inherent a la seva raó de ser, sinó que és la seva obligació treballar per la cohesió social i el desenvolupament sostenible.

Ja sabem que els mercats els ho posen –i ens ho posen- molt difícil, però tenir un comportament socialment responsable amb l'ús dels seus doblers, simplement com a usuaris financers, podria ser una bona forma de predicar amb l'exemple i contribuir a formar i educar ciutadans socialment responsables, que hauria de ser una de les seves funcions primeres, i també a establir lligams més forts amb aquelles entitats financeres que, com la nostra, aporten a la societat una manera d'entendre les finances que prioritza la responsabilitat social com a eix vertebrador d'una societat que volem més cohesionada i sostenible.

Parlar de l'Estalvi Ètic, de RSE o de clàusules socials significa parlar del mateix: del benefici social com a element central, d'incloure criteris socials i mediambientals en els nostres comportaments, ja sigui com a entitats financeres, preocupades no tan sols per la rendibilitat financera, si no també per la rendibilitat social i mediambiental, ja sigui com a empresaris o com a ciutadans; o com Administracions públiques que, aplicant clàusules socials en la seva política de contractació, contribueixen a la cohesió social.

7. Conclusió

Utilitzar els instruments financers d'acord amb els nostres valors; decidir en què s'inverteixen els estalvis; donar-los una orientació socioambiental sense renunciar als beneficis; fer un ús socialment responsable dels doblers; ser ciutadà o empresa o Administració pública més socialment responsable és el que facilita l'Estalvi Ètic.

Els estalviadors, persones o entitats, exerceixen el seu dret a saber on s'inverteixen els seus estalvis i, per tant, les entitats financeres deixen de finançar activitats èticament reprovables i només inverteixen en projectes amb contingut social i mediambiental.

Sabem que podem fer un ús responsable, que podem orientar les inversions, que podem decidir el que volem fer amb els nostres doblers; i també sabem l'efecte transformador que té l'acte d'incorporar l'ètica a les decisions diàries d'estalvi i inversió. Sabent i escollint on van els nostres estalvis influïm sobre les activitats que es financen amb ells; decidim quina economia i quina societat volem per als nostres fills i filles; sabem que podem contribuir a un món millor per a tots amb decisions tan quotidianes i simples com obrir una llibreta d'Estalvi Ètic.

